

بانک قرض الحسنه بهترین بانکدار اسلامی

ک/ علی اکبر شهیری طبرستانی
رئیس هیات مدیره قرض الحسنه
حضرت ولی عصر شمال

پول و مباحث مرتبط با آن از مهم‌ترین موضوع‌های مورد توجه اهل نظر به ویژه اقتصاددانان است و این نوشتار، نگرشی متفاوت به حوزه پول و بانکداری است. مدل توسعه تعالی بخش، به بیان کلی در پی آن است که بر اساس جهان بینی اسلامی و پایه‌های انسان‌شناسی و هستی‌شناسی منتج از فرهنگ غنی قرآن کریم، ارتباطی منطقی میان عناصر اصلی دخیل در زندگی بشر در حوزه نظری برقرار کند و سپس براساس آن، طرحی عملی و اجرایی را برای شروع تغییرات، با توجه به واقعیت‌های موجود، به دست دهد.

بخش مهمی از عناصر مدل توسعه‌ای مربوط به تبیین وضع جاری است. بحث مهم این است که اساساً چگونه باید به واقعیت نگریسته شود. چگونه می‌توان از این مؤسسات خرد پولی مردمی به عنوان نهاد و سازمان توسعه‌گر بهره گرفت.

در این زمینه، توجه به قابلیت‌های جغرافیایی حائز اهمیت است. پس از بررسی واقعیت‌های جغرافیایی و استخراج مسایل اولویت‌دار (اینکه مسایل اولویت‌دار چیست خود نیازمند تصریح در روش‌های قابل ارزیابی است) که مربوط به مهندسی توسعه یک جامعه یا یک حوزه جغرافیایی است، بسته توسعه‌ای استخراج می‌شود. بسته توسعه‌ای یاد شده، هم اکنون، در صندوق قرض الحسنه حضرت ولی عصر (عج) شمال محقق شده است.

♦ پرسش‌های محوری پژوهش

- ۱- چگونه و با چه رویکردی و بر اساس کدام مبانی باید به مسایل حوزه پول و بانک قرض الحسنه توجه کرد؟
- ۲- با توجه به مبانی مدل توسعه تعالی بخش، با فرض ترسیم فرایندی در قالب تغییراتی عملی و حرکت توسعه‌ای، آیا می‌توان با در نظر گرفتن واقعیت‌ها و شرایط موجود، سازوکاری را متناسب با این تغییرها در حوزه پول و بانک قرض الحسنه استخراج و امکان‌سنجی آن را به شکل کمی بررسی کرد؟
- ۳- در طراحی این سازوکارها لازم است که یک فرایند تدریجی و گام به گام را در نظر گرفت که عملاً در متن آن شاهد اصلاح خودبه‌خودی مناسبات حاکم بر پول باشیم؟

- ۴- آیا می‌توان در طراحی این سازوکارها به نتایجی دست یافت که در آن موانع گسترش اجرای بسته‌های توسعه به شکل اقتصادی مرتفع و افزون بر آن سازوکارها در درون خود، محرکی برای گسترش مناسبات مطلوب اجتماعی، مانند مشارکت اقشار مختلف جامعه شوند؟
- ۵- آیا می‌توان ادعا کرد که بر اساس این سازوکار، ضمن تقویت مؤسسه‌های پولی و بانکی، هویتی جدید از کارکرد این مؤسسه‌ها، نسبت به آنچه قبلاً بوده‌اند، باز تولید می‌شود؟

♦ بیان مسئله

به نظر می‌رسد که مسئله را می‌توان در رابطه با پول و موضوع طرح در دو سطح بیان کرد. در سطح اول، مناسبات و قواعد پولی و

محورهای اصلی آسیب‌شناسی آن، به طور کلی ارزیابی می‌شود. در سطح دوم، این مسئله در ارتباط با امکان‌سنجی اجرای بسته‌های توسعه‌ای مورد بررسی قرار می‌گیرد. بسته‌های توسعه‌ای براساس متالوژی منتج از مدل توسعه تعالی بخش درصدد استقرار روابط جدیدی از عمل انسانی تا عمل سازمانی است و از لوازم اساسی این تغییر عملی توجه به بسته‌های پولی است که ضمن رفع موانع موجود در حوزه ساختار و قواعد پولی تقویت‌کننده بسته‌های توسعه‌ای است. در ادامه به شرح مختصری از این دو سطح و تشریح رویکرد اصلی این طرح به مسئله خواهیم پرداخت.

سطح اول: پول در تعریف، یک سند اعتباری بدهی است که به عنوان وسیله مبادله؛ ذخیره ارزش و واحد محاسبه و یکسان‌سازی، استفاده

می شود. پول، علاوه بر این سه وظیفه، وسیله‌ای است که در دنیای امروز منابع مالی را از اشخاص و نهادهای دارای مازاد به اشخاص و نهادهای دارای کسری انتقال می‌دهد تا اگر شخص دارای مازاد، مایل به استفاده از آن منابع مالی نبوده و یا کارآمدی شخص دچار کسری منابع را نداشته باشد، منابع مالی خود را در اختیار شخص دچار کسری قرار دهد؛ بنابراین پول وسیله‌ای برای شراکت اشخاص دارای مازاد، در اهداف و منافع و ریسک فعالیت اقتصادی شخص دچار کسری است. این سازوکار می‌تواند ساختارهای متفاوتی از روابط پولی را نسبت به آنچه هم‌اکنون رایج شده در خود جای دهد؛ مانند یک سیستم بدون ربا که منافاتی نیز با تسهیم منافع بین طرفان ندارد. آیا می‌توان در اقتصاد یک جریان پولی امن شرعی برقرار کرد، به نحوی که این جریان پس از تأمین نقدینگی فعالیت‌های ارزش زا دوباره به درون سیستم برگردد و وارد جریان پولی ربوی داخلی و یا خارجی نشود؟ چرا نسبت تخصیص اعتبارات با فعالیت‌های پایدار و ارزش افزا در اقتصاد ایران شکننده و ضعیف است؟ چرا آنگاه که مؤسسه‌های خصوصی اعتباری و اعتبارات با نرخ‌های آزاد گسترش می‌یابد، باز نمی‌توان به رونق تولید، حل مسایل و افزایش قابل توجه اشتغال امیدوار بود؟ از سوی دیگر، چرا اگر تسهیلات تکلیفی و اعتبارات ارزان قیمت گسترش می‌یابد باز هم نمی‌توان در دستیابی به اهداف پیش گفته چشم امید داشت؟

سطح دوم: در باب نوع نگاه روش شناختی به حل مسایل پولی سخن رفت. در این قسمت برآنیم که اندکی این مفهوم و مقصود نظر را شرح دهیم. در مدل توسعه تعالی بخش، مطرح شد که مسایل جامعه، در سطح روبنا، ریشه‌های مشترک دارند و این ریشه‌ها به اصول اساسی آن جامعه در باب انسان، سازمان و مسایل مرتبط با آن بازمی‌گردد؛

بنابراین، برنامه داشتن برای توسعه - نه با تطور خودبه‌خودی جامعه آن‌گونه که ظرف چند صد سال در اروپا رخ داد - نیازمند وجود مدلی است که ابتدا نسبت به این اصول اولیه جهان بینی اسلامی و معرفتی هستی‌شناسی از مبادی فلسفی حاصل شده، و بر مبنای آن وضع مطلوب خود از توسعه را ترسیم کند و سپس با روش‌های علمی چگونگی تغییر از وضع موجود به وضع مطلوب را استخراج کند و در نهایت، مبتنی بر آن نوعی استراتژی‌های عملیاتی را طرح کند که مشخص می‌کند در شروع حرکت توسعه، کدام برنامه اولویت دارد و اساسی‌تر است. ضمن آنکه این برنامه‌ها با وجود تشخیص و محدودیت‌های زمانی، مکانی و محتوایی، قابلیت گسترش در تمام ابعاد مدل توسعه را دارند.

در مدل توسعه بر مبنای یک روش قابل ارزیابی مسئله‌ای محوری معین می‌شود و سپس، برای آن مسئله بسته توسعه‌ای که حاصل فعالیت مهندسی توسعه از منظر مدل توسعه در یک جغرافیای خاص است، تدوین می‌شود.

مسئله قرض‌الحسنه با ابعاد مختلف آن در این نوشتار به عنوان مسئله محوری در نظر گرفته شده است. در حل مسئله یک مسیر مرحله بندی شده از سلسله اقدام‌ها و استراتژیک طراحی شده است در ضمن اجرای برنامه‌های استراتژیک مرحله بندی شده، با بهره‌گیری از باورهای دینی و اعتقادی اقشار مختلف جامعه و تشویق و تقویت روحیه فرهنگ پس انداز قرض الحسنه و احیای سنت‌های فراموش شده اسلامی، به تدریج، مسایل مربوط به سایر حوزه‌های مرتبط با پول نیز حل می‌شود. بدین‌گونه اصول اساسی مدل توسعه تعالی بخش به شکل تدریجی و البته چند بعدی، در بطن جامعه کنونی استقرار و گسترش می‌یابد. در قالب بسته توسعه فرهنگ قرض‌الحسنه سیستم پولی مورد نظر این پروژه به صورت اولیه طراحی و

معرفی خواهد شد.

اجرای بسته توسعه فرهنگ قرض‌الحسنه نیز در نتیجه شکل‌یابی و نضج‌گیری سازمان‌های متفاوت - که از آن به عنوان سازمان توسعه‌گر یاد می‌شود - به دست خواهد آمد؛ سازمان‌هایی که به دنبال حداکثرسازی مشارکت خردمندان مردم در حل یک مسئله براساس توجه به دیگری هستند، نه به دنبال حداکثر کردن سود. بسته پولی به دنبال حل این مسئله است که چگونه می‌توان با توجه به واقعیت‌های موجود، راهکاری را ارائه داد که عملاً منجر به شکل‌گیری و تحقق اهداف سازمان توسعه‌گر شود. اهداف بسته پولی یعنی سلسله فرایندهای پولی که با اجرای آن اولاً اهداف سازمان توسعه‌گر محقق می‌شود ضمن آنکه به مشارکت فعال شعب بانک قرض‌الحسنه مردم نهاد، بر اساس واقعیت‌های جاری در رابطه با تعریف یک مناسبات جدید از روابط می‌انجامد. این تحول پولی گویی به شکل مستقیم به حل مسئله استراتژیک سازمان توسعه‌گر پرداخته است، اما به واقع، گسترش آن و سپس حل مسئله ثانوی مرتبط مانند تعریف قواعد و قوانین جدید، حرکت توسعه را به جایی می‌رساند که می‌توان گفت مسایل حوزه پول حل شده است. این ملاحظه به نکاتی است که دقت و توجه به چرایی و چگونگی لزوم وجود یک مدل برای توسعه را گوشزد می‌کند.

اهداف طرح استخراج سازوکار پولی و امکان‌سنجی عملیاتی آن بر اساس یک همکاری سه‌جانبه میان بانک قرض الحسنه مردم نهاد و صندوق‌های قرض‌الحسنه مستقر در حوزه جغرافیایی و بانک مرکزی ج.ا.ا. به امکان‌سنجی کمی و عملیاتی آن با توجه به شرایط و قوانین موجود به عنوان فاز مقدماتی طرح تحول پولی، به نحوی که مفاد ذیل در قالب اجرای بسته پولی محقق شود.

